

Jobst Kázmér*

Cholnoky László (1899-1967)

Több más jónévű magyar kollegájához hasonlóan nem dolgozott klinikai laboratóriumban. Munkásságával egyike volt azonban azoknak, aki az analitikai kémia, közelebbről az oszlopkromatográfias módszer jelentőségének felismerésével és gyakorlati alkalmazásával nemzetközileg is maradandót alkotott. Ma e módszer továbbfejlesztett változatai a klinikai diagnosztikai laboratóriumok nélkülözhetetlen eszközei, segítői. Méltánytalan volna ezért több más neves elődünkkel együtt megfelejtkezni alapvető munkásságáról. Azon szerencsések közé tartozhattam, aki 6 évet tölthetett intézetében. Ott megtanultam, mit is jelent az analitikai precizitás, ami meghatározó volt további pályám során. Ezért emlékezem meg e sorokkal és az emlékére alapított díjjal első pécsi Mesteremről.

Cholnoky László a Tolna megyei Ozorán született, Veszprémben érettségizett. Az I. világháború után főhadnagyként szerelt le, majd 1920-ban iratkozott be a Pázmány Péter Tudományegyetem gyógyszerész karára. Kémiai érdeklődése már hallgató korában is megnyilvánult. Mint Winkler Lajos professzor tanítványa, nagy érdeklődést mutatott a kémiai analitika irányába. 1922-ben okleveles gyógyszerészmester. Winkler professzor továbbra is intézetében alkalmazza, ahol a szerves jódvegyületekből írja meg disszertációját és 1924-ben gyógyszerész doktorrá avatják.

Ugyanezen év őszén Pécsre jön az 1923-ban itt újraindult volt pozsonyi Erzsébet Tudományegyetemen megalakított Kémiai Intézetbe, annak első vezetője, Zechmeister László professzor asszisztensének. E két kutató és tudós munkásságukkal iskolát alapítottak és világszerte elismerést szereztek a pécsi egyetemnek. Tevékenységük több ponton élesen nem választható el, hisz csaknem 15 évig dolgoztak együtt, publikáltak. Közös munkájuk két, egymással szorosan összefüggő részből állt: a kromatográfias módszerek kifejlesztése és a karotinoidok kutatása. A sikerben nem kis része

volt Cholnoky Lászlónak a neves Winkler intézetben elsajátított laboratóriumi ismereteinek, ami szerencsésen párosult a 10 évvel idősebb Zechmeister professzor széleskörű olvasottságával, elméleti beállítottságával. Analitikai készségének továbbfejlesztésére a harmincas években több hónapot töltött a jenai Zeiss művek optikai laboratóriumában, valamint Grazban a Nobel-díjas Pregel professzor mikroanalitikai laboratóriumában. 1930-ban bölcsészdoktori címet kap, 1934-ben „A természetes szerves vegyületek biokémiája” tárgy-körből magántanárrá habilitált.

A karotinoid kutatás világszerte azáltal lendült fel, hogy felismerték az orosz Zwett feledésbe merült kromatográfias módszerének nagyszerű lehetőségeit a szerveskémiai kutatásban. A módszert oly sikeresen fejlesztették tovább, hogy 1937-ben megírják a több kiadást Springer (Wien) megért „Die Chromatographische Adsorptionsmethode” című könyvüket, melyet 1943-ban „Principles and Practice of Chromatography” címen Chapman and Hall adta ki Londonban, és orosz nyelven is megjelent Moszkvában.

Zechmeister professzor 1940-ben emigrált. A kar Cholnoky Lászlót kéri fel az intézet vezetésére. 1940-ben intézeti tanár, 1946-ban nyilvános rendkívüli, 1948-ban nyilvános rendes tanárként vezette az intézetet 1967-ben bekövetkezett haláláig.

Cholnoky professzor csaknem 80 dolgozatban számolt be előbb a növényi festékanyagok, karotinoidok izolálásáról és szerkezetének felderítéséről, majd növényélettani szerepük tisztázásáról. Munkásságát 1952-ben a tudományok doktora, 1959-ben a Kossuth-díj II. fokozatával, 1960-ban az akadémiai levelező tagsággal ismerték el. 1961-től négy éven át volt a POTE rektora.

Pályafutása alatt a tanítványok sorát nevelte. Idősebb korára is megmaradt laboratóriumi embernek, szerette a laboratórium hangulatát. Szeretett tanítani. Munkája nemcsak kémiai, hanem esztétikai szempontból is mesteri volt. A szó szoros értelmében élete utolsó napjáig dolgozott.

Tanulmány. E kivonat szövege elgondolkozató lehet a klinikai laboratóriumokban felnövő nemzedék számára is. Igyekeztem egyrészt kidomborítani, hogy az új módszer felismerése, bevezetése milyen jelentős új kutatási eredményekhez vezethet. Másrészt nem az alapképesítés a döntően meghatározó, sokkal inkább a továbbképzés, hogy valakiből elismert szakember váljon. Végül az egzakt tudományos eredményességnek előfeltétele a pontosság, precizitás, legyen bármilyen dimenzióról, területről is szó.

Levélcím: Prof. Dr. Jobs Kázmér
POTE Központi Laboratórium
H-7647 Pécs, Ifjuság útja 13